

Діагностика професійних рис педагога

Визначення моделей спілкування педагога з учнями за методикою І.М.Юсупова «Моделі лекторського спілкування»[6]

Запитання	Відповіді	
1. Чи потрібно Вам ретельно готуватися до виступу навіть з відомої і неодноразово прочитаної теми?	Так	Ні
2. Чи віддаєте Ви перевагу логіці викладання над емоційністю виступу?		
3. Чи хвилюєтеся перед виходом віч-на-віч з аудиторією		
4. Чи волієте під час виступу залишатися за кафедрою, трибуною, перед мікрофоном?		
5. Чи часто Ви використовуєте методичні прийоми, що успішно застосовувалися Вами раніше і давали позитивний результат?		
6. Чи дотримуєтеся заздалегідь спланованої схеми виступу?		
7. Чи часто під час виступу використовуєте приклади, які тільки-но спали на думку, ілюструєте сказане свіжим випадком, свідком якого стали?		
8. Чи залучаєте до обговорення запитання слухачів?		
9. Чи прагнете Ви розповісти якнайбільше з теми, незважаючи на обличчя слухачів?		
10. Чи часто вдається Вам під час виступу вдало пожартувати? .		
11. Чи віддаєте Ви перевагу виступам, які читаєте, не вириваючись від тексту?		
12. Чи виводить Вас із рівноваги непередбачений шум і пожвавлення серед слухачів?		

13. Чи можете Ви встановити порушений контакт і повернути увагу слухачів упродовж 5—8 хвилин?		
14. Чи підвищуєте голос, чи робите паузу, якщо відчуєте неувважність слухачів		
15. Чи прагнете самостійно відповідати на поставлене полемічне запитання?		
16. Чи дозволяєте Ви, щоб під час викладання матеріалу Вам ставили запитання?		
17. Чи забуваєте під час виступу про те, хто Вас слухає?		
18. Чи є у Вас звичка вибрати серед слухачів два-три обличчя і стежити за їхніми емоційними реакціями?		
19. Чи вибивають Вас із колії скептичні посмішки на обличчях слухачів?		
20. Чи помічаєте Ви під час виступу зміни настроїв аудиторії?		
21. Чи заохочуєте слухачів вступати з Вами в діалог?		
22. Чи відповідаєте Ви на репліки аудиторії відразу?		
23. Чи використовуєте ті самі жести для підкріплення своїх фраз незалежно від ситуації?		
24. Чи захоплюєтеся Ви монологом настільки, що Вам не вистачає відведеного часу?		
25. Чи відчуваєте Ви себе після виступу втомленим настільки, що не в змозі в той же день виступити ще раз?		

Моделі спілкування	Відповіді «так»	Відповіді «ні»
Дикторська («Монблан»)	4,6,11,15,17,23	1,7,8,9,12,13,14,16,18.19,20,21,22,24
Неконтактна («Китайська стіна»)	9,11,13,14,15	1,7,8,12,16,18,19.20,21

Диференційованої уваги («Локатор»)	10,14,18,20,21	2,4,6,13,15,17,23
Гіпореклексивна («Тетерук»)	9,11,15,17,23,24	8,12,16,19,20,21,22
Гіпереклексивна («Гамлет»)	3,12,14, 18,19,20,22,25	2,5,6,11,13,23
Негнучкого реагування («Робот»)	1,2,5,6,13,15,23	7,8,9,11,16,21,24
Авторитарна («Я-сам»)	5,10,14,15,18,24	2,8,16,21
Активної взаємодії («Союз»)	7,8,10,16,20,21,22	1,2,4,5,6,11,13,15,17,23

Обладнання : тест опитувальника, бланк для відповідей

Методика проведення. Психолог пропонує педагогові з'ясувати свій стиль лекційного спілкування. Для цього потрібно відповісти на запитання «так», якщо згодні з ним, і «ні» , якщо не згодні. Відповіді мають бути відвертими.

Обробка результатів.

Результати обробляються за ключем.

Підраховується кількість збігів відповідей із ключем. Якщо загальна кількість збігів складає не менше 80% від усіх пунктів за одною з моделей спілкування, то виявлена схильність стійка.

Інтерпретація результатів.

Кожна модель спілкування має свою психологічну характеристику.

Модель диктаторська («Монблан»). Педагог відокремлений від учнів, він нібито літає у піднебессі, у «царстві знань». Учні - лише сіра маса слухачів. Ніякої особистісної взаємодії. Педагогічні функції зведені до інформаційного повідомлення.

Наслідки: відсутність психологічного контакту, безініціативність , пасивність учнів.

Модель неконтактна («Китайська стінка») дуже близька за своїм психологічним змістом до першої. Різниця лише в тому, що між педагогом і учнями є слабкий зворотний зв'язок у вигляді довільного чи мимолітного бар'єра спілкування. У ролі такого бар'єра може бути відсутність бажання до співпраці з будь-якого боку, інформативний, а не діалогічний характер заняття, мимовільне підкреслювання педагогом свого статусу, поблажливе ставлення до учнів.

Наслідки: слаба взаємодія з учнями, а з їхнього боку – байдуже ставлення до педагога.

Модель диференційованої уваги («Локатор») основана на вибіркових стосунках з учнями. Педагог орієнтований не на весь склад аудиторії, а лише на частину, наприклад, талановитих або слабких, лідерів або аутсайдерів.

У спілкуванні він нібито вважає їх своєрідними опорними знаками, за якими орієнтується на настрій колективу, концентрує на них свою увагу. Однією з причин такої моделі спілкування на заняттях може бути невміння поєднувати індивідуалізацію навчання з фронтальним підходом.

Наслідки: порушується цілісність акту взаємодії в системі «педагог-колектив», вона змінюється на фрагментарність ситуативних контактів.

Модель гіпореклексивна («Тетерук») полягає в тому, що педагог у спілкуванні нібито замкнений у собі: його мовлення більшою мірою монологічне. При цьому, промовляючи, він чує тільки себе і ніяк не реагує на слухачів. У діалозі опонентів не можна вставити репліку: вона просто не сприймається. Навіть у спільній трудовій діяльності такий педагог переймається лише своїми ідеями і виявляє емоційну глухість до оточуючих.

Наслідки: практично відсутня взаємодія між педагогом і учнями, навколо педагога створюється поле психологічного вакууму. Сторони процесу спілкування існують ізольовано одна від одної, навчально-виховний вплив формальний.

Модель гіпереклексивна («Гамлет») протилежна за психологічною характеристикою попередній моделі. Педагог занепокоєний не стільки змістовою стороною взаємодії, скільки тим, як він сприймається оточуючими. Міжособистісні стосунки є для нього абсолютними, домінуючими надбаннями. Він постійно вагається щодо вагомості своїх аргументів, у правильності вчинків, гостро реагує на нюанси психологічної атмосфери, беручи провину на себе.

Такий педагог схожий на оголений нерв. Наслідки: загострена соціально-психологічна чутливість педагога, яка веде до його неадекватних реакцій на

репліки та дії аудиторії. За такої моделі поведінки може бути, що учні керуватимуть ситуацією, а педагог опиниться у залежній позиції.

Модель негнучкого реагування («Робот»). Стосунки педагога з учнями будуються за жорсткою схемою, де чітко визначені мета і завдання заняття, дидактичне виправдані методичні прийоми, має місце безперечна логіка викладання й аргументація фактів, відшліфовані міміка і жести, але педагог не відчуває ситуацій спілкування, що постійно змінюються. Він не враховує

педагогічну дійсність, склад і психічний стан учнів, їхні вікові та етнічні особливості. Ідеально сплановане і методично відпрацьоване заняття

розбивається на рифах соціально-психологічної реальності, не досягнувши своєї мети.

Наслідки: низький ефект педагогічної взаємодії.

Модель авторитарна («Я — сам»). Навчальний процес цілком фокусується на педагогові. Він — головний і єдино діючий. Від нього йдуть запитання й відповіді, судження й

аргументи. Практично відсутня творча взаємодія між ним і аудиторією. Одностороння активність педагога пригнічує будь-яку особисту активність з боку учнів, і ті усвідомлюють себе лише виконавцями, чекають на інструкцію до дії. До мінімуму зведена їхня пізнавальна та суспільна активність.

Наслідки: виховується безініціативність учнів, утрачається творчий характер навчання, викривляється мотиваційна сфера пізнавальної активності.

Модель активної взаємодії («Союз»). Педагог постійно знаходиться в діалозі з учнями, тримає їх у мажорному настрої, спонукає до вияву ініціативи, легко засвоює зміни в психологічному кліматі колективу і гнучко реагує на них. Переважає стиль дружньої взаємодії зі збереженням рольової дистанції. Навчальні, організаційні та етичні проблеми, що виникають, творчо вирішуються спільними зусиллями. Така модель найбільш продуктивна.